

Wyrok z dnia 12 maja 2005 r.

I PK 245/04

Spółka Akcyjna Telekomunikacja Polska nie miała obowiązku indywidualnego zawiadamiania osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji o możliwości składania oświadczeń o zamiarze ich nabycia.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie SN: Beata Gudowska, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 maja 2005 r. sprawy z powództwa Jadwigi S. przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Skarbu Państwa w Warszawie, Telekomunikacji Polskiej SA Obszarowi K. w K., PPUP Poczcie Polskiej - Rejonowemu Urzędowi Poczty w S. o odszkodowanie, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 marca 2004 r. [...]

o d d a ł kasację, nie obciążył powódki kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 26 marca 2004 r. [...] oddalił apelację Jadwigi S. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 27 października 2003 r. [...], oddalającego jej powództwo o odszkodowanie z tytułu utraty prawa do nieodpłatnego nabycia akcji Telekomunikacji Polskiej SA.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena. Jadwiga S. była zatrudniona w Przedsiębiorstwie Państwowym Użyteczności Publicznej Poczta Polska od 16 sierpnia 1965 r. do 6 września 1996 r., z tym, że do 4 grudnia 1991 r. była pracownikiem Poczty Polskiej Telegraf i Telefon. Strony rozwiązały umowę o pracę w drodze porozumienia w związku z przejściem powódki na emeryturę. W dniu 25 lutego 1999 r. Jadwiga S. otrzymała od pracodawcy zaświadczenie o okresie zatrudnienia wraz z pouczeniem, że zostało ono wydane

w celu nabycia nieodpłatnie akcji Telekomunikacji Polskiej SA. Podczas pobytu w Rejonowym Urzędzie Pracy w S. powódka nie uzyskała informacji o podjęciu czynności niezbędnych dla nieodpłatnego nabycia akcji. Nie zauważyła również ogłoszenia o możliwości nabycia akcji, które umieszczono na tablicy ogłoszeń w urzędzie pocztowym. Zgodnie z umową o wykonywaniu czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji zawartą między Ministrem Skarbu Państwa a Telekomunikacją Polską SA, pozwana Spółka poprzez ogłoszenie w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym i lokalnym, a także we wszystkich jej zakładach i oddziałach wezwwała uprawnionych pracowników do składania oświadczeń.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, roszczenie powódki o odszkodowanie za utratę prawa do akcji jest nieuzasadnione. Warunkiem nieodpłatnego nabycia akcji było złożenie przez uprawnionego pracownika oświadczenia o zamiarze ich nabycia w terminie do 29 marca 1999 r. Ponieważ Jadwiga S. takiego oświadczenia nie złożyła, utraciła prawo do nabycia akcji. Podzielając pogląd Sądu pierwszej instancji Sąd ten wskazał, że „brak jest podstaw do ustalenia, aby którykolwiek z pozwanych w sposób zawiniony spowodował szkodę w postaci utraty przez powódkę prawa do nabycia akcji”. Minister Skarbu Państwa wywiązał się z obowiązków wezwania uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia nieodpłatnych akcji oraz zawierania umów z osobami, które oświadczenie to złożyły, wynikających z ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.). Telekomunikacja Polska SA zamieściła ogłoszenie wzywające do składania oświadczeń w dzienniku „Rzeczpospolita”, lokalnych wydaniach „Gazety Wyborczej” oraz w oddziałach i zakładach Spółki. Ani Minister Skarbu Państwa, ani Telekomunikacja Polska SA nie byli zobowiązani i uprawnieni do udzielania pracownikom porad prawnych. Z kolei prawomocnym wyrokiem z dnia 10 kwietnia 2000 r. [...] Sąd Okręgowy w Katowicach stwierdził, że na pozwanej Poczcie Polskiej nie ciążył jakikolwiek obowiązek związany z bezpłatnym udostępnieniem pracownikom akcji TP S.A.

Jadwiga S. zaskarżyła ten wyrok kasacją. Wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 415 k.c. i art. 417 k.c., poprzez wyrażenie poglądu, że „odstąpienie od wezwania powódki do złożenia oświadczenia, przy uwzględnieniu tego, że powódka czyniła starania o wyjaśnienie okoliczności związanych ze złożonym przez nią oświadczeniem i złożeniem reklamacji, nie stanowi zawinionego postępowania pozwanej Spółki oraz Skarbu Państwa - Ministra

Skarbu Państwa”, oraz art. 354 k.c. i art. 355 k.c., poprzez ich niezastosowanie, a także naruszenie przepisów postępowania, a to: art. 316 § 1 k.p.c., art. 224 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. - poprzez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych mających istotne znaczenie w sprawie, a zwłaszcza niewyjaśnienie „czy pozwani dołożyli należytej staranności, wymaganej w konkretnej sytuacji dla umożliwienia powódce realizacji uprawnienia wynikającego z ustawy z dnia 30 kwietnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych”, oraz art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i pominięcie dowodu z zeznań świadków „zawnioskowanych przez powódkę”, jej pełnomocnik wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego [...] oraz wyroku Sądu Okręgowego [...] w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania” i „zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu za sporządzenie i wniesienie kasacji od wyroku Sądu Apelacyjnego.” Jego zdaniem, rozpoznanie kasacji uzasadnia występowanie istotnych zagadnień prawnych, a mianowicie „czy odstąpienie od wezwania powódki w sposób zwyczajowo przyjęty, do złożenia oświadczenia w trybie ustawy z dnia 30 kwietnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, przy uwzględnieniu tego, że powódka czyniła starania o wyjaśnienie okoliczności związanych ze złożonym przez nią oświadczeniem i złożeniem reklamacji, stanowi zawinione postępowanie pozwanej Spółki oraz Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa”, „czy uprawnieniu pracownika do złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia nieodpłatnie akcji odpowiada zobowiązanie spółki powstałej w drodze komercjalizacji skuteczne wezwanie pracownika do złożenia oświadczenia, wykonane w sposób odpowiadający jego celowi społeczno - gospodarczemu, zasadom współżycia społecznego oraz zwyczajom”, a także „czy ustalenia stanu faktycznego poczynione przez Sąd, niezgodne z zasadami swobodnej oceny dowodów, przy jednoczesnym zaniechaniu przeprowadzenia dalszego postępowania dowodowego w celu wyjaśnienia, istotnych okoliczności stanu faktycznego, jest uchybieniem procesowym mogącym mieć wpływ na wynik sprawy i stanowi uzasadnioną podstawę kasacyjną”.

W uzasadnieniu kasacji podniósł, że Rejonowy Urząd Pocztowy w S. mylnie informował powódkę, aby pozostawała w oczekiwaniu, co uzasadnia jej roszczenie o odszkodowanie z tytułu utraty prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. Pomimo że Jadwiga S. wielokrotnie zgłaszała się do tego Urzędu w celu uzyskania informacji na

temat nabycia akcji, żaden z pracowników nie udzielił jej „fachowej pomocy”, a wręcz przeciwnie - wprowadził w błąd. Skoro powódka miała prawo ubiegania się o nieodpłatne nabycie akcji, to Telekomunikacja Polska SA powinna była dochować należytej staranności, wymaganej w konkretnej sytuacji dla umożliwienia jej realizacji tego uprawnienia, np. wezwać ją bezpośrednio listem poleconym do złożenia oświadczenia. Strona pozwana była zobowiązana do indywidualnego pouczenia powódki, tym bardziej, że inni pracownicy zostali poinformowani o możliwości nabycia akcji osobiście przez swych przełożonych lub drogą telefoniczną. Ponieważ strona pozwana jest podmiotem gospodarczym, to przy ocenie czy działała z należytą starannością należy uwzględnić art. 355 k.c. Wskazał, że przewidzianemu w art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych uprawnieniu pracownika do złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia nieodpłatnie akcji odpowiada zobowiązanie spółki powstałej w drodze komercjalizacji do skutecznego wezwania pracownika do złożenia oświadczenia, „przy czym zobowiązanie to powinno być wykonane w sposób odpowiadający jego celowi społeczno - gospodarczemu, zasadom współżycia społecznego oraz zwyczajom (art. 354 KC)”. Strona pozwana nie powinna ograniczać się do rutynowych działań, lecz - ze względu na „szczególny społeczno - gospodarczy cel” zobowiązania oraz zasady współżycia społecznego - wykazać się zwiększoną aktywnością. Powódka była bowiem wieloletnim pracownikiem Poczty Polskiej, jest w podeszłym wieku i przebywa obecnie na emeryturze. Ponadto, przedłużony termin wejścia w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, mógł usprawiedliwiać przekonanie Jadwigi S., że prawo do akcji nadal jej przysługuje.

W odpowiedzi na kasację Telekomunikacja Polska SA wniosła o odmowę przyjęcia kasacji do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i przyznanie od skarżącej zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Pełnomocnik Przedsiębiorstwa Państwowego Użyteczności Publicznej „Poczta Polska” w odpowiedzi na kasację wniósł o odrzucenie skargi i umorzenie postępowania odnośnie do tego pozwanego, ewentualnie o oddalenie kasacji i zasądzenie od Jadwigi S. kosztów postępowania kasacyjnego „według załączonego spisu kosztów”. Zarzucił on nieważność postępowania ze względu na zachodzącą w sprawie powagę rzeczy osądzonej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja została oparta na obydwu podstawach wskazanych w art. 393¹ k.p.c. W tej sytuacji w pierwszej kolejności należało ocenić zasadność zarzutów procesowych. Nie są one usprawiedliwione. Należy przede wszystkim podnieść, że ocena dowodów jest własną kompetencją każdego sądu rozpoznającego merytorycznie konkretną sprawę. Jedynie zupełnie wyjątkowo Sąd Najwyższy może uwzględnić kasację opartą na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., a to wówczas, gdy dokonana przez sąd drugiej instancji ocena dowodów jest oczywiście błędna lub rażąco wadliwa. Warto w tym miejscu podnieść, że według, obowiązującego od 6 lutego 2005 r. art. 398³ § 3 k.p.c., „podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów”, co w praktyce eliminuje dopuszczalność oparcia kasacji na zarzucie naruszenia art. 233 k.p.c. Wbrew odmiennemu twierdzeniu pełnomocnika skarżącej, Sądy obu instancji, po uprzednim wszechstronnym rozważeniu materiału dowodowego zebranego w sprawie, należycie go oceniły i dokonały prawidłowych ustaleń.

Nie jest też usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 224 k.p.c. W sprawie istotnymi były okoliczności dotyczące należytego (lub nienależytego) wykonania przez Ministra Skarbu Państwa i Telekomunikację Polską SA obowiązków związanych z procesem prywatyzacyjnym tej ostatniej. Okoliczności te zostały wyjaśnione w sposób dostateczny do właściwego rozstrzygnięcia sprawy. Sąd słusznie przyjął, że na Przedsiębiorstwo Państwowe Użyteczności Publicznej „Poczta Polska” przepisy nie nakładały w zakresie nieodpłatnego udostępniania uprawnionym osobom - pracownikom i byłym pracownikom - akcji prywatyzowanej Telekomunikacji Polskiej SA żadnych obowiązków. Że wobec tego z tytułu prywatyzacji TP SA skarżącej nie przysługiwały żadne roszczenia względem byłego pracodawcy - Rejonowego Urzędu Pocztowego w S.

Zarzuty materialnoprawne dotyczą uchybienia art. 415 k.c. i art. 417 k.c. (w brzmieniu sprzed 1 września 2004 r.) oraz art. 354 k.c. i art. 355 k.c. Dla ich merytorycznej oceny konieczne było rozważenie czy pozwani, a ściślej Minister Skarbu Państwa lub (i) któryś z organów spółki, ponoszą winę za niezłożenie przez Jadwigę S. w terminie oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji TP SA (i wynikłą stąd szkodę) oraz czy wykonali oni swoje, wynikające z przepisów regulujących procedury prywatyzacyjne, zobowiązania wobec skarżącej należycie, tj. zgodnie z ich treścią, a także w sposób odpowiadający ich celowi społeczno - gospodarczemu i

zasadom współzycia społecznego. Stosownie do art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o zmianie ustawy o łączności (Dz.U. Nr 150, poz. 984), art. 82 ustawy z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 117, poz. 564 ze zm.) otrzymał nowe brzmienie, zgodnie z którym, w zakresie dotyczącym prawa do nieodpłatnego nabycia akcji TP SA przez uprawnionych pracowników miały zastosowanie przepisy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, z zastrzeżeniami wynikającymi z przepisów tejże ustawy. Inaczej został w niej ukształtowany krąg pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji (ust. 2 i 3). Termin składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki przez osoby uprawnione, które nie złożyły dotychczas takich oświadczeń, wygasał z upływem trzech miesięcy od dnia wejścia ustawy w życie (art. 2 ust. 1). Ponieważ ustawa weszła w życie 29 grudnia 1998 r. (art. 3), termin do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji upływał 29 marca 1999 r. Skarb Państwa miał przystąpić do nieodpłatnego zbywania akcji po trzech miesiącach od 29 marca 1999 r., zaś prawo do nieodpłatnego nabycia akcji wygasło z upływem sześciu miesięcy od dnia przystąpienia do ich nieodpłatnego zbywania (art. 2 ust. 3). Termin ten upłynął 29 grudnia 1999 r.

Według § 3 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz. 200), wydanego na podstawie upoważnienia zawartego w art. 36 ust. 5 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, Minister Skarbu Państwa wzywa uprawnionych pracowników do składania oświadczeń woli o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji „przez ogłoszenie w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym i dzienniku lokalnym oraz przez wywieszenie ogłoszenia w siedzibie spółki i we wszystkich jej zakładach lub oddziałach”. W § 3 ust. 3 określona została treść wezwania. Powinno ono zawierać informacje o: terminie i miejscu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji, skutkach niezłożenia oświadczenia w terminie, terminie i miejscu wywieszenia list uprawnionych pracowników oraz pouczenia o: obowiązku dołączenia do oświadczenia zaświadczenia o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji oraz sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrzenia reklamacji. Przepis w tej części ma charakter stanowczy. Nakłada na Ministra Skarbu Państwa konkretne obowiązki o charakterze bezwzględny. Jeżeli uprawniony pracownik nie zło-

żyłby w terminie oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji wskutek uchybienia któremukolwiek z nich, mogłoby to uzasadniać odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa.

W rozpoznawanej sprawie jest poza sporem, że Zarząd TP SA, działając w imieniu Ministra Skarbu Państwa (na podstawie § 2 umowy zlecenia zawartej między TP SA i Ministrem Skarbu Państwa 23 lipca 1997 r.), wezwał „uprawnionych pracowników do składania pisemnych oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji w terminie do dnia 29 marca 1999 r. w siedzibie Spółki oraz jej oddziałach terenowych” („Rzeczpospolita” nr 11 z 14 stycznia 1999 r.). Tej treści wezwanie zostało pomieszczone w wydaniach lokalnych „Gazety Wyborczej”. Wezwania te zredagowane były jasno, przejrzyste i ich odczytanie oraz zrozumienie nie powinno nastręczać żadnych trudności. Nadto ogłoszenia o wezwaniu do nieodpłatnego nabycia akcji zostały zamieszczone w oddziałach i zakładach spółki (pismo Dyrekcji Okręgu TP SA w K. z 18 maja 1999 r.). Zostały umieszczone również, na prośbę TP SA, na tablicach ogłoszeń urzędów PPUP Poczta Polska, także Rejonowego Urzędu Poczty w S. (na co wskazuje pismo jego dyrektora z 26 czerwca 1997 r.). Co ważne, Jadwiga S. otrzymała w dniu 25 lutego 1999 r. od byłego pracodawcy zaświadczenie o zatrudnieniu, w którym został określony jednoznacznie cel jego wydania - „zaświadczenie wydaje się w celu przedłożenia do uzyskania nieodpłatnych akcji TP SA”. W tym stanie rzeczy nie sposób przypisać winy czy zasadnie zarzucić nienależyte wykonanie obowiązków ani Ministrowi Skarbu, ani TP SA, ani tym bardziej PPUT Poczcie Polskiej - Rejonowemu Urzędowi Poczty w S.

Wbrew odmiennemu twierdzeniu pełnomocnika skarżącej, pozwana Spółka nie miała obowiązku indywidualnego zawiadamiania uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji o możliwości składania oświadczeń o zamiarze ich nabycia, tym bardziej w drodze kierowania do każdego z nich listu poleconego. Obowiązku takiego nie przewidywał (i nie przewiduje) żaden przepis prawa. Podmiotowe i przedmiotowe granice obowiązku pracodawcy informowania pracowników wynikają przede wszystkim z istniejącego stanu prawnego. Obowiązek indywidualnego informowania pracowników dotyczy pracowników właśnie i warunków ich zatrudnienia (por. np. art. 23¹ § 3, 29 § 3, 29¹ § 2, 94 pkt 1, 94¹, 94² k.p.). Nie odnosi się, co do zasady, do byłych pracowników i do wszelkich uprawnień związanych wprawdzie z zatrudnieniem, ale niewynikających ze stosunku pracy.

Zaniechanie indywidualnego wzywania uprawnionych do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji nie godzi w zasady współzycia społecznego. Nie można postawić zarzutu naruszenia zasad współzycia społecznego temu, kto należycie wykonuje nałożone nań przez prawo obowiązki. W płaszczyźnie zasad współzycia społecznego można by ewentualnie oceniać zaniechanie uzupełniającego rozpowszechnienia wezwania w sposób zwyczajowo przyjęty u prywatyzowanego pracodawcy. Wezwanie uprawnionych do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji może być bowiem rozpowszechniane także w inny, niż określony w § 3 rozporządzenia, zwyczajowo przyjęty sposób (§ 3 ust. 2 zdanie drugie). Owa inna forma wezwania jest dodatkową i fakultatywną. Jej niezastosowanie nie jest zachowaniem bezprawnym. Ma też charakter warunkowy, gdyż jej zastosowanie zależy od tego, czy u pracodawcy istnieje w ogóle jakiś zwyczajowy sposób rozpowszechniania informacji wśród pracowników i byłych pracowników. Pełnomocnik skarżącej nie wskazuje jaki to zwyczaj wykształcił się w TP SA co do sposobu kontaktowania się z osobami trzecimi, do którego nie zastosowała się pozwana Spółka.

Sąd Najwyższy zważył nadto:

W odpowiedzi na kasację pełnomocnik PPUP „Poczta Polska” - Rejonowego Urzędu Poczty w S. podniósł zarzut nieważności postępowania, twierdząc, że sprawa o odszkodowanie została między tą stroną pozwaną i Jadwigą S. prawomocnie osądzona. Nie ma on racji. Przedmiotem rozpoznania w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2000 r. [...], utrzymanym w mocy przez Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 26 stycznia 2001 r. [...], było roszczenie skarżącej o wydanie akcji lub zapłatę ich równowartości, a nie o odszkodowanie. Inna częściowo jest podstawa faktyczna obu tych roszczeń; inna podstawa prawna. Dlatego nie można ich identyfikować.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² k.p.c., orzekł jak w sentencji.

=====